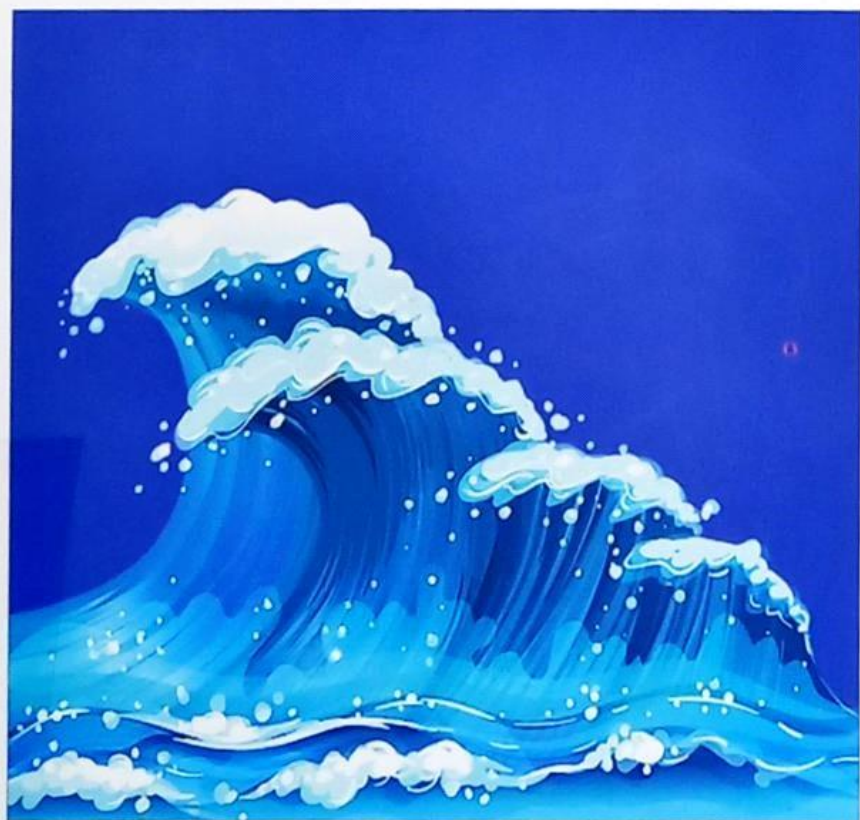

LÝ HOÀI THU (chủ biên)
TRỊNH VĂN ĐỊNH - HOÀNG CẨM GIANG

VĂN HỌC VIỆT NAM VIẾT VỀ BIỂN ĐẢO VÀ DUYÊN HẢI

(GIAI ĐOẠN 1900-2000)

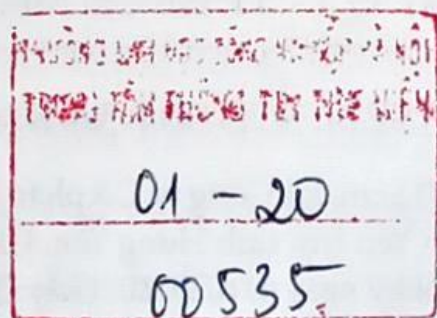
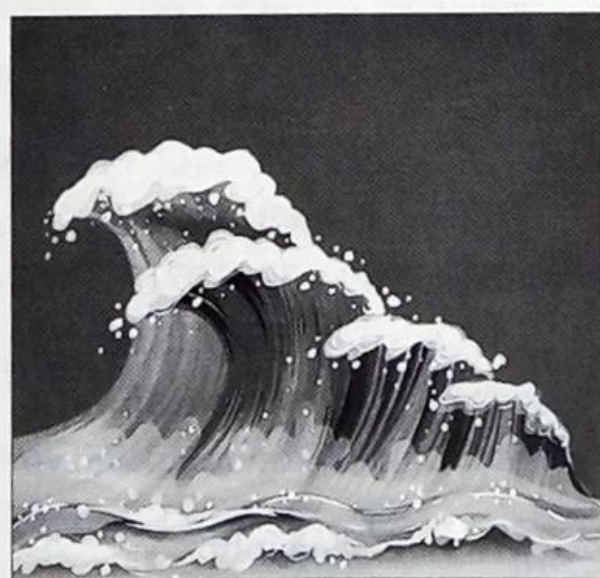

NHÀ XUẤT BẢN PHỤ NỮ VIỆT NAM

LÝ HOÀI THU (chủ biên)
TRỊNH VĂN ĐỊNH - HOÀNG CẨM GIANG

VĂN HỌC VIỆT NAM VIẾT VỀ BIỂN ĐẢO VÀ DUYÊN HẢI

(GIAI ĐOẠN 1900-2000)

NHÀ XUẤT BẢN PHỤ NỮ VIỆT NAM

VĂN HỌC VIỆT NAM
VIẾT VỀ BIỂN ĐẢO
VÀ DUYÊN HẢI

(GIAI ĐOẠN 1900-2000)

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Giám đốc - Tổng biên tập KHÚC THỊ HOA PHƯỢNG

Biên tập: Nguyễn Thị Ánh Ngân

Bìa: Ngô Xuân Khôi

Trình bày: Xuân Ngân

Sửa bản in: Thùy Dung

NHÀ XUẤT BẢN PHỤ NỮ VIỆT NAM

39 Hàng Chuối - Hà Nội.

ĐT: (024) 39717979 - 39717980 - 39710717 - 39716727 - 39712832.

FAX: (024) 39712830

E-mail: nxbphunu@vnn.vn

Website: www.nxbphunu.com.vn

Chi nhánh:

16 Alexandre de Rhodes - Q. I - TP Hồ Chí Minh. ĐT: (028) 38234806

Mã ISBN: 978-604-56-8465-8

In 1.135 cuốn, khổ 14.5x20.5cm, tại Công ty Cổ phần In Viễn Đông. Địa chỉ: Km 19+400, xã Giai Phạm, huyện Yên Mỹ, tỉnh Hưng Yên. Giấy xác nhận ĐKXB số: 1998-2020/CXBIPH/10-38/PN ký ngày 4/6/2020. Giấy QĐXB số: 920/QĐ-PNVN.
In xong và nộp lưu chiểu quý III năm 2020.

CHƯƠNG 1

NHẬN DIỆN VÀ KHÁI QUÁT DÒNG CHẢY CỦA VĂN HỌC BIỂN ĐẢO TRONG TIẾN TRÌNH VĂN HỌC DÂN TỘC

Cấu trúc địa hình của đất nước Việt Nam không chỉ có núi cao, sông dài mà còn biển rộng. Là một quốc gia thuộc bán đảo Đông Nam Á nằm bên bờ biển Thái Bình Dương, Việt Nam, theo cách nói gần đây là một “cường quốc biển” với chỉ số chiều dài hơn 3.000km. Trên dải đất ba ngàn cây số biển từ Trà Cổ - Móng Cái - Quảng Ninh đến Đất Mũi - Cà Mau ấy, cộng đồng người Việt đã tồn tại, sinh trưởng cùng thủy triều lên xuống, mưa nắng ngày đêm; có lúc thì trời yên biển lặng, nhưng lúc khác lại sóng lớn gió to... Song song với chỉ số chiều dài biển Đông là dải đất duyên hải trải dài từ Bắc chí Nam có rất nhiều danh lam thắng cảnh nổi tiếng như Bãi Cháy - Quảng Ninh, Đồ Sơn - Hải Phòng, Sầm Sơn - Thanh Hóa, Nhật Lệ - Quảng Bình, Lăng Cô - Huế..., rồi Đà Nẵng, Quy Nhơn, Nha Trang, Bình Thuận, Vũng Tàu v.v. Có thể phác thảo hình dáng đất nước Việt Nam qua câu thơ của Thanh Thảo: *Tổ quốc kiên trì nhòai ra phía biển*. Đó không chỉ là hình hài Tổ quốc mà còn là khí chất của con người Việt Nam. Bao đời nay, biển đảo luôn là vẻ đẹp mỹ lệ của mỗi miền quê, là địa danh ghi dấu những chiến công hiển hách của lịch sử

chống ngoại xâm, là bản sắc văn hóa và là nguồn cảm hứng bất tận của văn học nghệ thuật.

Biển đảo có thể xem là sự “lai ghép” giữa hai thực thể *biển* và *đảo*. Theo cách hiểu thông thường hiện nay, khái niệm này còn được mở rộng bao gồm cả dải đất duyên hải tạo nên quần thể thiên nhiên đặc trưng của một xứ sở nhiệt đới trên bán đảo Đông Dương. Trong bức tranh toàn cảnh của văn học Việt Nam, biển đảo là một dòng chảy liên tục, xuyên suốt từ dân gian, sang trung đại tới cận, hiện đại; gồm nhiều thể loại như thơ, phú, ký, truyện ngắn, tiểu thuyết... Mỗi giai đoạn văn học sẽ có những kiểu sáng tác, phương thức tiếp cận và tái tạo hiện thực, đặc điểm diễn ngôn riêng nhưng chung quy đều hướng tới việc khám phá đời sống con người cùng những đa dạng về sinh thái học: cảnh sắc thiên nhiên, chân dung và số phận người dân biển, phong tục tập quán, nguyên tắc và văn hóa ứng xử trước biển... *Biển đảo*, do vậy, là một đề tài vừa mang tính duy mỹ, vừa có ý nghĩa nhân văn sâu sắc. Đây thực sự là *một lưu vực lớn, một cấu trúc động trong địa lý văn chương Việt*.

1. Văn học dân gian

Thơ ca dân gian, cùng các loại hình tự sự dân gian khác như truyền thuyết, cổ tích,... đã mang lại một hình dung khá đầy đủ về cộng đồng người Việt đông đúc sống ven bờ biển và các quần đảo từ Bắc chí Nam lấy biển khơi làm nguồn sống. Nếu cộng đồng cư dân ở các vùng miền khác như cao nguyên, đồng

bằng sống dựa vào những sản vật quý hiếm của rừng xanh, nhưng chủ yếu vẫn là những nông sản dồi dào từ đất đai phì nhiêu thì cộng đồng cư dân biển về nhân học, là những “cá thể người” có sức khỏe cường tráng, dẻo dai chính là nhờ đặc ân từ nguồn hải sản vừa đa dạng sinh học, vừa giàu dưỡng chất. Biển, theo đó, là tài nguyên của đất nước, có giá trị vật chất nuôi sống con người và làm giàu cho Tổ quốc. Song, biển đồng thời cũng chính là một không gian “phi vật thể” mang giá trị tinh thần nuôi dưỡng nguồn cảm hứng sáng tạo dồi dào trong tâm thức Việt, khởi thủy từ những làn sóng mạnh mẽ của văn hóa Folklore. Bên cạnh những bức tranh nhộn nhịp của lễ hội văn hóa biển, những truyền thuyết về Lạc Long Quân - Âu Cơ, Sơn Tinh - Thủy Tinh, về sự tích dưa hấu... giải thích nguồn gốc nòi giống và thể hiện khát vọng chế ngự biển, những khúc đoạn ca dao trữ tình luôn chọn biển làm đối tượng để gửi gắm tình cảm, ký thác tâm tư. Niềm tự hào về “Con Rồng cháu Tiên”, sức mạnh lấn biển bên cạnh những bài ca cầu ngư, cúng cá thần, những điệu hò kéo lưới... đã mang đến một bức tranh đời sống lành mạnh, nhộn nhịp, khỏe khoắn và dồi dào sinh lực. Song, phần trữ tình lắng đọng lưu lại nhiều cảm xúc, đặc biệt là tình cảm lứa đôi lại thuộc về thơ ca dân gian: *Một nửa ca dao đất nước tôi là biển* (Nguyễn Hữu Quý). Từ xa xưa, trai gái tương tư thường lấy biển như một bối cảnh rộng lớn để diễn tả nỗi niềm: *Tìm em như thể tìm chim/ Chim ăn bể bắc, đi tìm bể đông* (Ca dao). Hòa nhập vào khung cảnh biển có sóng, gió, bão, gành, “thân phận tình yêu”, theo đó, cũng bộc lộ được nhiều cung bậc, nỗi niềm và tâm trạng buồn vui... Và, ở

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bùi Đức Ái: *Biển xa*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1961
2. Vũ Tuấn Anh - Bích Thu (chủ biên): *Từ điển tác phẩm văn xuôi Việt Nam*, tập 1, tập 2, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 2006
3. Hoàng Cát: *Tuyển tập thơ*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2009
4. Nguyễn Việt Chiến: *Tổ quốc nhìn từ biển*, Nhà xuất bản Lao động, H., 2013
5. Lâm Thị Mỹ Dạ: *Thơ tình Lâm Thị Mỹ Dạ*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2008
6. Phan Cự Đệ: *Văn học lãng mạn Việt Nam*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 1997
7. Phan Cự Đệ: *Tiểu thuyết Việt Nam hiện đại*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 2003
8. Phan Cự Đệ: *Tuyển tập, tập 2* (Lý Hoài Thu tuyển chọn), Nhà xuất bản Giáo dục, H., 2006
9. Nguyễn Đăng Điệp: *Thơ Việt Nam hiện đại - Tiến trình và hiện tượng*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2014
10. Hồng Diệu: *Tiếng thơ thời đại*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 2007
11. Xuân Diệu: *Tuyển tập - Thơ*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1986
12. Anh Đức: *Hòn Đất*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1966
13. Trịnh Bá Đĩnh chủ biên: *Văn học Việt Nam thế kỷ XX, tạp văn và các thể ký Việt Nam 1900-1945*, tập 2, Nhà xuất bản Văn học, 2007.

14. Trịnh Bá Đĩnh chủ biên: *Văn học Việt Nam thế kỷ XX, tạp văn và các thể ký Việt Nam 1900-1945*, tập 3, Nhà xuất bản Văn học, 2007
15. Hà Minh Đức: *Thơ và mấy vấn đề trong thơ Việt Nam hiện đại*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1979
16. Trần Dũng: *Giới hạn của biển*, Nhà xuất bản Lao động, H., 1974
17. Nguyễn Duy: *Cát trắng*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 1973
18. Nguyễn Duy: *Thơ*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2010
19. Hồ Thế Hà: *Thế giới nghệ thuật thơ Chế Lan Viên*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2006
20. Hồ Thế Hà: *Những khoảnh khắc đồng hiện*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2007
21. Hồ Thế Hà: *Tiếp nhận cấu trúc văn chương*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2014
22. Nam Hà: *Gió vịnh Cam Ranh*, Nhà xuất bản Giải phóng 1969
23. Bùi Hiển: *Trong gió cát*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1965
24. Bùi Hiển: *Nằm vạ*, Nhà xuất bản Kim Đồng, H., 2006
25. Đỗ Đức Hiếu: *Thi pháp hiện đại*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2000
26. Nguyễn Văn Hoa - Nguyễn Ngọc Thiện: *Tuyển tập thơ văn xuôi*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1997
27. Nguyễn Công Hoan: *Toàn tập*, tập 1 (Lê Minh sưu tầm, biên soạn), Nhà xuất bản Văn học, H., 2003
28. Nguyên Hồng: *Cửa biển*, 4 tập: tập 1 - *Sóng gầm*, tập 2 - *Cơn bão đã đến*, tập 3 - *Thời kỳ đen tối*, tập 4 - *Khi đứa con ra đời*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1961, 1967, 1973, 1976
29. Nguyên Hồng: *Bỉ vỏ*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2016
30. Khái Hưng: *Trống mái*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 1993

31. Mai Hương (chủ biên): *Từ điển tác phẩm văn xuôi Việt Nam, tập 3*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 2010
32. Nguyễn Khải: *Ra đảo*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân H., 1970
33. Lê Đình Ky: *Đường vào thơ*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1969
34. Mã Giang Lân: *Tiến trình thơ hiện đại Việt Nam*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 2000
35. Phong Lê - Vũ Văn Sỹ - Bích Thu - Lưu Khánh Thơ: *Thơ Việt Nam hiện đại*, Nhà xuất bản Lao động, H., 2002
36. Phong Lê: *Phác thảo văn học Việt Nam hiện đại (thế kỷ XX)*, Nhà xuất bản Tri thức 2013
37. Trịnh Công Lộc: *Cánh bướm nâu*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2011
38. Trịnh Công Lộc: *Mộ gió*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2012
39. Nguyễn Văn Long: *Văn học Việt Nam trong thời đại mới*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 2002
40. Tôn Thị Thảo Miên (chủ biên): *Công chúng, giao lưu và quảng bá văn học thời kỳ đổi mới*, Nhà xuất bản Khoa học xã hội, H., 2014
41. Tôn Thảo Miên: *Văn học Việt Nam: Dấu ấn - Giao lưu - Tác giả*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2016
42. Trần Nhuận Minh: *Bốn mùa*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2009
43. Trần Nhuận Minh: *Nhà thơ và hoa cỏ*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2013
44. Sơn Nam: *Bà chúa Hòn*, Nhà xuất bản Long An 1989
45. Lê Thành Nghị: *Còn lại sau ngôn từ*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2014
46. Anh Ngọc: *Trường ca*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2009
47. Mai Ngũ: *Dòng sông phía trước*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 1972
48. Nhiều tác giả: *Bài thơ thôn Vĩ*, Nhà xuất bản Thuận Hóa, Huế 1987

49. Nhiều tác giả: *Tuyển tập truyện ngắn đầu thế kỷ XX*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, 1999
50. Nhiều tác giả: *Tuyển tập 30 năm văn học Thừa Thiên Huế*, Nhà xuất bản Thuận Hóa, Huế 2008
51. Nhiều tác giả: *Biển đảo Tổ quốc tôi*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2013
52. Nhiều tác giả: *Mặt biển*, Nhà xuất bản Phụ nữ, H., 2014
53. Nhiều tác giả: *Thơ từ Điện Biên tới Trường Sa*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2015
54. Tô Nhuận: *Ru xanh áo lính*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 2007
55. Chu Cẩm Phong: *Mặt biển - mặt trận*, Nhà xuất bản Giải phóng 1972
56. Hồ Phương: *Chúng tôi ở Côn Cỏ*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 1966
57. Vũ Quần Phương: *Tuyển tập thơ*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2012
58. Phùng Quán: *Vượt Côn Đảo*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2016
59. Nguyễn Hữu Quý: *Hạ thủy những giấc mơ*, Nhà xuất bản Lao động, H., 2013
60. Trần Đăng Suyền: *Chủ nghĩa hiện thực trong văn học Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX*, Nhà xuất bản Khoa học xã hội, H., 2010
61. Võ Huy Tâm: *Những người thợ mỏ*, quyển 1, Nhà xuất bản Văn học, H., 1961
62. Tạp chí văn nghệ Quân đội: *Nửa thế kỷ thơ*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 2006
63. Trần Anh Thái: *Trường ca*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2008
64. Bùi Việt Thắng: *Bình luận truyện ngắn*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1999

65. Bùi Việt Thắng: *Tiểu thuyết đương đại*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 2005
66. Hoài Thanh - Hoài Chân: *Thi nhân Việt Nam*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1996
67. Nguyễn Bá Thành: *Tư duy thơ và tư duy thơ hiện đại Việt Nam*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1996
68. Nguyễn Bá Thành: *Thơ Chế Lan Viên với phong cách suy tưởng*, Nhà xuất bản Giáo dục, H., 1999
69. Nguyễn Bá Thành: *Toàn cảnh thơ Việt Nam*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội, H., 2015
70. Nguyễn Trung Thành: *Đất Quảng*, Nhà xuất bản Giải phóng 1971
71. Thanh Thảo: *Thanh Thảo 70*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2008
72. Nguyễn Ngọc Thiện: *Lý luận phê bình và đời sống văn chương*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2010
73. Hữu Thỉnh: *Trường ca biển*, Nhà xuất bản Quân đội Nhân dân, H., 1994
74. Hữu Thỉnh: *Thơ Hữu Thỉnh*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 1997
75. Lưu Khánh Thơ: *Thơ và một số gương mặt thơ Việt Nam hiện đại*, Nhà xuất bản Khoa học Xã hội, H., 2005
76. Bích Thu: *Theo dòng văn học*, Nhà xuất bản Khoa học Xã hội, H., 1998
77. Bích Thu: *Văn học Việt Nam hiện đại - Sáng tạo và tiếp nhận*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2015
78. Lý Hoài Thu: *Đồng cảm và sáng tạo*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2006
79. Lý Hoài Thu: *Văn nhân Quân đội*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2015
80. Phan Trọng Thương: *Thẩm định các giá trị văn học*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2013
81. Đỗ Lai Thúy: *Thơ như là mỹ học của cái khác*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2012

82. Đặng Tiến: *Thơ - Thi pháp và chân dung*, Nhà xuất bản Phụ nữ, H., 2009
83. Thanh Tịnh: *Quê mẹ*, Nhà xuất bản Kim Đồng, H., 2006
84. Nguyễn Thị Như Trang: *Ở thành phố bờ biển*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1972
85. Nguyễn Tuân: *Tùy bút viết trước 1945*, tùy bút 1, tùy bút 2, Nhà xuất bản Hải Phòng 1998
86. Nguyễn Tuân: *Vang bóng một thời*, Nhà xuất bản Văn học, H., 2011
87. Nguyễn Mạnh Tuấn: *Đứng trước biển*, Nhà xuất bản Văn nghệ thành phố Hồ Chí Minh, 1982
88. Nguyễn Mạnh Tuấn: *Cù lao chàm*, Nhà xuất bản Văn nghệ thành phố Hồ Chí Minh, 1984
89. Tchya - Đái Đức Tuấn: *Kho vàng Sầm Sơn*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1990
90. *Tuyển tập Văn học Việt Nam thế kỷ XX*, quyển 1, tập 4, Nhà xuất bản Văn học, H., 2002
91. Chu Văn: *Bão biển*, tập 1, tập 2, Nhà xuất bản Văn học, H., 1969
92. Chu Văn: *Đất mặn*, tập 1, tập 2, Nhà xuất bản Thanh niên, H., 1975
93. Chế Lan Viên: *Những ngày nổi giận*, Nhà xuất bản Văn học, H., 1966
94. Chế Lan Viên: *Tuyển tập Chế Lan Viên*, tập 1, Nhà xuất bản Văn học, H., 1985
95. Lưu Quang Vũ: *Gió và tình yêu thổi trên đất nước tôi*, Nhà xuất bản Hội Nhà văn, H., 2010
96. Trần Ngọc Vương (chủ biên): *Sự kiện giàn khoan Hải Dương 981 và tham vọng của Trung Quốc độc chiếm biển Đông*, Nhà xuất bản Thông tin và Truyền thông, H., 2015

MỤC LỤC

CHƯƠNG 1: Nhận diện và khái quát dòng chảy của văn học biển đảo trong tiến trình văn học dân tộc.....	5
1. Văn học dân gian.....	6
2. Văn học trung đại.....	8
3. Văn học 1900-1930.....	10
4. Văn học 1930-1945.....	12
5. Văn học 1945-1975.....	15
6. Văn học 1975-2000.....	19
CHƯƠNG 2: Mối quan hệ giữa chủ đề biển đảo trong tương quan toàn cảnh của văn chương Việt.....	23
Thơ ca.....	24
Văn xuôi.....	36
CHƯƠNG 3: Thơ và văn xuôi viết về biển đảo 1900-1930.....	43
1. Thơ viết về biển đảo và duyên hải giai đoạn 1900-1930.....	43
2. Văn xuôi viết về biển đảo và duyên hải 1900-1930.....	53
CHƯƠNG 4: Thơ và văn xuôi viết về biển đảo và duyên hải từ 1930-1945.....	73

1. Thơ viết về biển đảo và duyên hải từ 1930-1945.....	73
2. Văn xuôi viết về biển đảo và duyên hải từ 1930-1945	90
CHƯƠNG 5: Thơ và văn xuôi viết về biển đảo và duyên hải từ 1945-1975	111
1. Thơ viết về biển đảo và duyên hải từ 1945-1975.....	111
2. Văn xuôi viết về biển đảo và duyên hải từ 1945-1975.....	136
CHƯƠNG 6: Thơ và văn xuôi viết về biển đảo và duyên hải từ 1975 - 2000.....	193
1. Thơ viết về Biển đảo và duyên hải từ 1975-2000.....	193
2. Văn xuôi viết về biển đảo 1975-2000.....	219
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	241